

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI-4101-023-06/2014
P/14/124

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku
ul. Akademicka 4, 15-267 Białystok
T +48 85 874 81 00, F +48 85 874 81 33
lbi@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/14/124 – „Skuteczność przyjętych procedur i podejmowanych działań w celu ograniczenia prawdopodobieństwa wystąpienia w Polsce afrykańskiego pomoru świń”
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontrolerzy	Tomasz Pomian – główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 91471 z dnia 23 września 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Powiatowy Inspektorat Weterynaryjny w Białymstoku, ul. Zwycięstwa 26B, 15-959 Białystok („PIW” lub „Inspektorat”)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Dariusz Filianowicz – Powiatowy Lekarz Weterynarii w Białymstoku („PLW”) (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działania Inspektoratu podejmowane od stycznia do września 2014 roku w celu zabezpieczenia powiatu białostockiego przed wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń („ASF”).

Prowadzono bowiem perlustracje i kontrole gospodarstw trzody chlewnej. Monitorowano stan zdrowotny świń i skutecznie zlikwidowano ogniska choroby w dwóch gospodarstwach utrzymujących świnię. Informowano też hodowców o obowiązkach i zagrożeniach wynikających z ASF oraz szkolono w tym zakresie urzędowych lekarzy weterynarii, posiadaczy świń, myśliwych i pracowników służby leśnej. Działania te mogą jednak okazać się nieskuteczne do zapobieżenia rozprzestrzeniania się ASF, z uwagi na nierealizowanie części obowiązków przez pracowników Inspektoratu i urzędowych lekarzy weterynarii, jak i niewykonywanie zakazów i nakazów przez hodowców i myśliwych. Do czasu kontroli NIK, PIW nie wykorzystywał bowiem – uzyskanych w wyniku perlustracji i kontroli gospodarstw – danych o liczbie stad i świń w powiecie do skonfrontowania z informacjami zgromadzonymi w Systemie Identyfikacji i Rejestracji Zwierząt („SIRZ”), a w przypadku stwierdzenia rozbieżności nie przekazywał Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa („ARIMR”) wniosków o dokonanie korekt lub protokołów z przeprowadzonych kontroli. W konsekwencji ARIMR nie posiadała rzetelnych danych o liczbie stad i świń na terenie powiatu białostockiego. Nie objęto też perlustracją, przeprowadzoną od 25 lutego do 17 marca 2014 r., 13 z 92 przeanalizowanych przez NIK gospodarstw hodujących świnię na obszarze objętym ograniczeniami. Nierzetelnie wypełniano protokoły z kontroli gospodarstw trzody chlewnej, zaś w 11 świadectwach zdrowia urzędowi lekarze weterynarii nie podali numeru plomby weterynaryjnej nałożonej na środek transportu przewożący świnię. Hodowcy nie informowali zaś PIW o wszystkich przypadkach padnięć świń oraz o każdym przypadku przemieszczania świń, co uniemożliwiało rozpoznanie przyczyn padnięć i pobieranie próbek do badań laboratoryjnych w kierunku ASF oraz może doprowadzić do rozprzestrzenienia wirusa. Nie zawsze wywiązywali się też z obowiązków dotyczących identyfikacji i rejestracji trzody chlewnej oraz lekceważyli wymogi bioasekuracji gospodarstw (np. brak mat i środków dezynfekcyjnych). Dwóm myśliwym udowodniono zaś nieprzekazanie pozyskanych 24 sierpnia 2013 r. i 17 lipca 2014 r. dzików do punktu skupu dziczyzny lub innego zakładu, w którym mogą być przechowywane tusze i skóry dzików, a także bez pobrania próbek do badań laboratoryjnych.

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej byłoby nadmiernie utrudnione albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Zabezpieczenie Polski przed wystąpieniem ASF

1.1. W związku z możliwością przeniesienia ASF z terytorium Białorusi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, miasto Białystok i powiat białostocki zostały określone jako obszary zagrożenia i od 9 sierpnia 2013 r. do 20 lutego 2014 r. podlegały wymogom trzech rozporządzeń Wojewody Podlaskiego w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Białorusi i możliwości jego przeniesienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej². Po stwierdzeniu na terenie Polski ASF u dzików (17 lutego 2014 r.):

- od 20 do 27 lutego 2014 r. gminy Czarna Białostocka, Supraśl, Zabłudów, Michałowo i Gródek w powiecie białostockim zostały uznane za obszary zagrożenia ASF i z tego powodu podlegały wymogom rozporządzenia Wojewody Podlaskiego nr 2/2014 w sprawie zarządzenia środków w związku z wystąpieniem afrykańskiego pomoru świń na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zagrożeniem wystąpienia afrykańskiego pomoru świń na obszarze przekraczającym obszar jednego powiatu³,
- od 26 lutego do 30 marca 2014 r. ww. gminy zostały uznane za obszar objęty ograniczeniami i podlegały wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁴,
- od 31 marca 2014 r. gminy Czarna Białostocka, Supraśl, Wasilków, Michałowo i Gródek zostały zaliczone do obszaru objętego ograniczeniami, a gminy Choroszcz, Juchnowiec Kościelny, Suraż, Turośń Kościelna, Tykocin, Zabłudów i Dobrzyniewo Duże do obszaru ochronnego, a w związku z tym podlegają one wymogom rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń⁵. Od 30 sierpnia 2014 r. rozszerzono obszar ochronny o dodatkowe trzy gminy (Łapy, Poświętne i Zawady)⁶.

1.2. W okresie objętym kontrolą sprawami związanymi z ASF zajmowali się w PIW wszyscy (12) pracownicy merytoryczni zatrudnieni w dwóch zespołach (do spraw zdrowia i ochrony zwierząt oraz do spraw bezpieczeństwa żywności, pasz oraz ubocznych produktów zwierzęcych), a także dwóch pracowników zespołu ds. finansowo – księgowych (w zakresie rozliczeń finansowych). W pracach związanych z monitoringiem nad stadami świń, ich przemieszczaniem oraz zwalczaniem ASF uczestniczyło siedmiu (z ogółem 27) urzędowych lekarzy weterynarii z terenu powiatu białostockiego, niebędących etatowymi pracownikami PIW, którym:

- umowami z 31 grudnia 2013 r. PLW zlecił czynności urzędowe, na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej⁷, tj. wykonywanie badań diagnostycznych, pobieranie prób do badań laboratoryjnych i wystawianie świadectw zdrowia,
- decyzjami z 31 lipca 2014 r. PLW nakazał wykonanie czynności związanych ze zwalczaniem choroby zakaźnej, na podstawie art. 18 ust. 1 i 3 ustawy o Inspekcji Weterynaryjnej, tj. pobieranie prób, przeprowadzanie dochodzenia epizootycznego, badanie kliniczne zwierząt, zabicie zwierząt, badanie anatomopatologiczne zwierząt, perlustracje, dostarczanie pobranych prób do badań i prowadzenie dokumentacji związanych z ww. działaniami. (dowód: akta kontroli str. 4-23)

Po potwierdzeniu pierwszego ogniska ASF⁸ na terenie powiatu białostockiego (23 lipca 2014 r.), oprócz pracowników PIW w czynnościach związanych z jego likwidacją

² Rozporządzenie nr 1/2013 z dnia 8 sierpnia 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 3184, rozporządzenie nr 2/2013 z dnia 5 listopada 2013 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 3845 i rozporządzenie nr 1/2014 z dnia 7 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 597.

³ Rozporządzenie nr 2/2014 z dnia 20 lutego 2014 r. – Dz. Urz. Woj. Podl., poz. 806.

⁴ Dz. U. z 2014 r., poz. 247 ze zm. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 26 lutego 2014 r.”

⁵ Dz. U. z 2014 r. poz. 420. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 31 marca 2014 r.”

⁶ Na podstawie Decyzji Wykonawczej Komisji 2014/178/UE zmieniającej załącznik do decyzji wykonawczej 2014/178/UE odnośnie do obszarów objętych ograniczeniami w związku z afrykańskim pomorem świń w niektórych państwach członkowskich.

⁷ Dz. U. z 2010 r., Nr 112, poz. 744 ze zm.

⁸ Ognisko choroby – gospodarstwo lub inne miejsce, w którym przebywają zwierzęta, gdzie urzędowy lekarz weterynarii stwierdził jeden lub więcej przypadków zarażenia świń wirusem ASF.

uczestniczyło pięciu pracowników oddelegowanych z Wojewódzkich Inspektoratów Weterynarii w Białymstoku, Lublinie i Siedlcach oraz z PIW w Mińsku Mazowieckim i Łasku.

(dowód: akta kontroli str. 4-5)

Z wyjaśnień PLW wynika, że: stan kadrowy Inspektoratu jest niewystarczający do prawidłowej realizacji zadań ustawowych. Na początku 2014 r. ubyło czworo pracowników⁹, w tym dwoje z działu ds. zwalczania chorób zakaźnych zwierząt. Do działu zakaźnego przesunięto nowo zatrudnionego pracownika z działu higieny. W tamtym okresie stricte w dziale higieny pracowało trzech pracowników, którzy większość czasu poświęcali zwalczaniu ASF. Ilość całkowicie nowych zadań związanych z ASF wymagała zaangażowania do pracy przy ich realizacji większości pracowników Inspektoratu, co nie pozwoliło i nadal nie pozwala na sprawne funkcjonowanie Inspektoratu w zakresie realizowania ustawowych zadań, tj. wykonywania planów monitoringowych, kontroli wynikających z przygotowanych i zatwierdzonych przez PLW harmonogramów kontroli, kontroli interwencyjnych dotyczących bieżących spraw.

Nałożenie dodatkowych pracochłonnych zadań na Inspekcję Weterynaryjną nastąpiło niezależnie od wykonywanych dotychczas obowiązków, czyli stanowi ogrom dodatkowej pracy jednak w wymiarze kadrowym pomniejszonym o troje pracowników (zwolnienia, urlopy macierzyńskie). Taka sytuacja powoduje: 1/ piętrzenie się zadań do bieżącej realizacji, 2/ niemożność wykonywania planowanych kontroli w terenie, 3/ niemożność prowadzenia nadzoru nad podmiotami zgodnie z zatwierdzonym harmonogramem, 4/ niemożność bezpośredniej obsługi interesantów, 5/ wyłączenie z innych kontroli – ze względu na zagrożenie epizootyczne – pracowników mających kontakt z wirusem, 6/ zaległości z monitoringiem, 7/ zaległości w kontrolach na wszystkich działach. W praktyce nowe zadania związane ze zwalczaniem ASF dotyczą:

- objęcia wszystkich stad świń położonych na obszarze objętym ograniczeniami (5 gmin) i ochronnym (10 gmin) monitoringiem w celu wczesnego wykrycia ASF,
- włączenia pracowników w całodobowe dyżury w sztabach kryzysowych,
- wydawania comiesięcznych zezwoleń na odstrzał dzików,
- każdorazowego wyjazdu lekarza weterynarii do padłego dzika oraz wykonania sekcji z pobraniem stosownych prób,
- pobierania prób do badań od każdego odstrzelonego dzika objeżdżając co najmniej raz w tygodniu wszystkie punkty skupu dziczyzny i miejsca przechowywania tusz odstrzelonych dzików (10 takich miejsc) oddalonych od siebie nawet o 100 km, oznakowanie tych prób, przygotowanie odpowiednich protokołów i wystanie do laboratorium w Puławach,
- organizacji i logistyki pobierania prób krwi od świń przeznaczonych do rzeźni, opisania prób, przygotowania protokołów i wystania do laboratorium w Puławach,
- codziennych, cotygodniowych, dwutygodniowych raportów (obecnie 9 różnych) o aktualnej sytuacji epizootycznej związanej z ASF,
- organizacji i opracowywania protokołów z perlustracji,
- stałej współpracy ze wszystkimi służbami sztabu kryzysowego, interwencje, prowadzone przez lekarzy weterynaryjnych szkolenia.

(dowód: akta kontroli str. 24-31)

W związku z dodatkowymi obowiązkami wynikającymi ze zwalczania ASF, 15 maja 2014 r. PLW wystąpił do Podlaskiego Wojewódzkiego Lekarza Weterynarii („PWLW”) z wnioskiem o przyznanie jednego etatu i środków na wynagrodzenia, celem zwiększenia obsady w Zespole zdrowia i ochrony zwierząt. W uzasadnieniu podał, że wykonywanie dodatkowych obowiązków wynikających z zakresu nowych zadań związanych z ASF skutecznie sparaliżuje prace działu zakaźnego i uniemożliwi wykonywanie wszystkich obowiązków na dotychczasowym poziomie (otrzymano odpowiedź odmowną).

(dowód: akta kontroli str. 32-35)

⁹ Trzy na urlopie macierzyńskim, jedna na 5-miesięcznym zwolnieniu lekarskim.

1.3. W PIW prowadzono rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną („rejestr”), o którym mowa w art. 11 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych¹⁰. Zawierał on elementy wymienione w art. 11 ust. 2 tej ustawy, w tym: 1/ imię i nazwisko oraz adres podmiotu, 2/ weterynaryjny numer identyfikacyjny lub numer siedziby stada, 3/ rodzaj i zakres prowadzonej działalności gospodarczej, 4/ informacje o decyzji, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3, ust. 1a pkt 1 i 3, ust. 1b pkt 1 lit. a i pkt 2 lub ust. 3 powołanej ustawy, 5/ daty wpisu i wykreślenia z rejestru.

Według stanu na 30 września 2014 r. w zakresie działalności związanej z trzodą chlewną w rejestrze figurowało: 14 podmiotów dokonujących przewozu zwierząt (w tym trzody chlewnej) oraz jeden podmiot dokonujący obrotu zwierzętami lub prowadzący skup trzody chlewnej. W odniesieniu do ww. podmiotów w rejestrze zostały odnotowane dane wymagane załącznikiem do rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 stycznia 2012 r. w sprawie rejestru podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną¹¹, tj.: 1/ imię i nazwisko, adres zamieszkania oraz adres lub nazwę, siedzibę i adres podmiotu, 2/ weterynaryjny numer identyfikacyjny lub numer siedziby stada, 3/ rodzaj i zakres prowadzonej działalności, 4/ informacje o decyzji, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt 2 i 3, ust. 1a pkt 1 i 3, ust. 1b pkt 1 lit. a i pkt 2 lub ust. 3 ustawy z 11 marca 2004 r., 5/ daty wpisu i wykreślenia z rejestru. W rejestrze nie zamieszczono natomiast danych o podmiotach utrzymujących świnie w celu umieszczenia ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt, co szerzej przedstawiono w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Uwagi dotyczące badanej działalności.” (dowód: akta kontroli str. 36)

W dniu 3 września 2013 r. PIW otrzymał polecenie Głównego Lekarza Weterynarii („GLW”) przypominające o konieczności posiadania przez PLW rejestru oraz wskazówkę, *aby rejestr zawierał możliwie aktualny stan pogłowia świń w danych gospodarstwach w rozbiciu na lochy, warchlaki i tuczniki*. Dane o liczbie stad i świń utrzymywanych w powiecie białostockim PIW posiadał na podstawie:

- perlustracji i kontroli prowadzonych w gospodarstwach utrzymujących świnie, o których szerzej napisano w pkt 2.2-2.3 niniejszego wystąpienia;
- własnej bazy danych Vetlink, prowadzonej (w programie Excel) na potrzeby realizowanego od 2008 roku programu zwalczania i monitorowania u świń choroby Aujeszkiego¹². W rejestrze tym odnotowywane były wyniki kontroli corocznie przeprowadzanych przez PIW w każdym gospodarstwie, w tym: 1/ nr stada, imię i nazwisko właściciela stada, dane adresowe, 2/ typ stada (tuczarnia, zarodowe, pełny cykl produkcji), 3/ data kontroli i ilość pobranych prób, 4/ ogólna liczba stad i świń w stadzie oraz ilość zwierząt z poszczególnych grup produkcyjnych (knury, lochy, tuczniki, prosięta);
- danych z SIRZ prowadzonego przez ARiMR. W ramach podglądu informacji dostępne były dane dotyczące: 1/ daty rejestracji gospodarstwa, 2/ statusu epizootycznego stada (czy jest zablokowane, od jakiego dnia i na jakiej podstawie)¹³, 3/ terminowości zgłoszeń (czy rolnik wywiązuje się z obowiązku terminowego zgłaszania wszelkich przemieszczeń, urodzeń lub padnięć zwierząt)¹⁴, 4/ liczby świń i zarejestrowanych zdarzeń w gospodarstwie (urodzenie, kupno, sprzedaż, ubój gospodarczy lub padnięcie zwierzęcia). W ramach funkcjonalności SIRZ, PIW posiadał dostęp do danych każdego z gospodarstw, przy czym system nie generował informacji zbiorczych dotyczących np. liczby świń w powiecie białostockim, czy padnięć świń w określonym czasie. Dostęp do przeglądania danych SIRZ posiadały w PIW cztery osoby, w tym jedna do blokowania i odblokowywania stad, a jedna do wprowadzania w SIRZ wyników

¹⁰ Dz. U. z 2008 r., Nr 213, poz. 1342, ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą z 11 marca 2004 r.”

¹¹ Dz. U. z 2012 r., poz. 128

¹² Program realizowany na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 grudnia 2012 r. w sprawie wprowadzenia programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkiego u świń (Dz. U. 2012, poz. 1440), które uchyliło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 marca 2008 r. w tej samej sprawie (Dz. U. Nr 64, poz. 397 ze zm.).

¹³ Np. zablokowano wszystkie zarejestrowane stada (w związku ze stwierdzonym przypadkiem ASF u świń) w obszarze zapowietrzonym i zagrożonym.

¹⁴ W systemie SIRZ po wejściu w konkretne stado i uruchomieniu zakładki *sprawdź terminowość*, wyświetlane są wszystkie zdarzenia, przy czym zgłoszone nieterminowo podświetlone są na czerwono.

kontroli (przeprowadzanych na zlecenie ARiMR) w zakresie przestrzegania przez hodowców zwierząt wymogów wzajemnej zgodności (np. zgodności w siedzibach stad trzody chlewnej). Żadnemu z nich nie przypisano w zakresie obowiązków zadań do porównywania danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych kontroli z danymi zgromadzonymi w SIRZ, a w przypadku niezgodności – do sporządzania wniosków o dokonanie korekt i uzupełnień w rejestrze. (dowód: akta kontroli str. 6-14, 37-38)

Dane o liczbie stad i świń w obu ww. bazach znacznie się od siebie różniły. Na dzień 21 października 2014 r. w bazie Vetlink było 1.407 stad świń, w tym 942 stada puste (z zerową liczbą świń) i 465 stad, w których znajdowało się 38.105 świń, zaś na koniec września 2014 roku w bazie SIRZ było 909 gospodarstw (pełnych i pustych), w których znajdowało się 115.436 świń (ponad 3-krotnie więcej). Różnice te wynikały z odmiennych danych PIW i ARiMR na temat liczby świń w gospodarstwach. Na przykład w systemie SIRZ na 31 października 2014 r.:

- firma „F” posiadała zarejestrowane dwa aktywne stada trzody chlewnej, liczące ogółem 13.252 świń¹⁵, natomiast w bazie Vetlink od co najmniej pięciu lat w obu stadach nie było żadnej świni,
- w gospodarstwie PL059617131-001 wykazano 10.841 świń, a w bazie Vetlink (podczas corocznych kontroli) stan trzody chlewnej wynosił: 22 marca 2014 r. – 1.150 szt., 16 lipca 2013 r. – 1.150 szt., 23 lipca 2012 r. – 800 szt.,
- w gospodarstwie PL038075855-001 wykazano 6.391 świń, zaś w bazie Vetlink (podczas corocznych kontroli) stan trzody chlewnej wynosił: 25 lutego 2014 r. – 150 szt., 23 lutego 2013 r. – 700 szt., 29 czerwca 2012 r. – 440 szt. (dowód: akta kontroli str. 37-90)

O realizacji obowiązków w zakresie nadzoru nad identyfikacją i rejestracją trzody chlewnej napisano w pkt. 2.4 niniejszego wystąpienia.

1.4. PLW realizował zadania określone w rozporządzeniach Wojewody Podlaskiego:

- Analizowano sytuację epizootyczną w zakresie zdrowia świń oraz ryzyka wystąpienia szczególnego zagrożenia ASF, m.in. w oparciu o informacje uzyskiwane od 27 urzędowych lekarzy weterynarii (działających na terenie powiatu białostockiego) i dotyczące padnięć tych zwierząt. W prowadzonym od 13 sierpnia 2013 r. rejestrze padłych świń na obszarze objętym ograniczeniami i ochronnym, do końca 2013 roku zaewidencjonowano 284 padłe świnię, w tym 107 z 380 z chlewni w Marynkach gm. Poświętne, które padły 13 października 2013 r. W związku z tym w gospodarstwie przeprowadzono dochodzenie epizootyczne (przyczyną padnięcia była awaria wentylacji), wykonano sekcję zwłok trzech świń (nie stwierdzono zmian anatomopatologicznych), pobrano krew do badań w kierunku ASF (wynik negatywny) i przekazano zwłoki świń do utylizacji.
- Prowadzono nadzór weterynaryjny w gospodarstwach utrzymujących świnię.
- Przemieszczanym świniom wydawano świadectwa zdrowia, odpowiadające wymogom ustalonym rozporządzeniami Wojewody Podlaskiego (szerzej o zezwoleniach na przemieszczenie i świadectwach zdrowia wydanych w 2014 roku napisano w pkt 2.5 wystąpienia).
- Pobierano próbki do badań laboratoryjnych w kierunku wykrycia ASF. W okresie od 8 sierpnia do 29 grudnia 2013 r. pobrano trzy próby od świń i 666 prób od dzików (651 odstrzelonych, osiem zabitych w wypadkach komunikacyjnych i siedem padłych), uzyskując we wszystkich przypadkach wyniki ujemne (szerzej o pobieraniu próbek do badań w 2014 roku napisano w pkt 2.6 wystąpienia). (dowód: akta kontroli str. 4-5, 15-20, 91-93)

We wrześniu 2013 roku PIW otrzymał zawiadomienie o naruszeniu przez jednego myśliwego wymogów rozporządzenia nr 1/2003 z dnia 8 sierpnia 2003 r. Wojewody Podlaskiego poprzez pozyskanie 24 sierpnia 2013 r. dzika na użytek własny i nieprzekazanie go do punktu skupu dziczyzny lub innego zakładu w którym mogą być przechowywane tusze i skóry dzików, a także bez pobrania od odstrzelonego dzika próbek

¹⁵ Stado nr PL037928754-002 w Dobrzyniówce, gm. Zabłudów, liczące 10.466 świń i nr PL037928754-001 w Sobolewie, gm. Supraśl, liczące 2.786 świń.

do badań laboratoryjnych. Po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego PLW złożył 4 września 2013 r. zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa. Kolejny taki przypadek miał miejsce 17 lipca 2014 r., kiedy to jeden z myśliwych – z naruszeniem ww. nakazów, w tym bez przeprowadzenia badań w kierunku ASF – przewiózł do Poznania dzika odstrzelonego na terenie Nadleśnictwa Supraśl. (dowód: akta kontroli, str. 480-488)

1.5. Inspektorat posiadał plan gotowości zwalczania ASF na terenie powiatu białostockiego, opracowany (według szablonu dostarczonego przez PWLW) 2 września 2010 r.¹⁶ i na bieżąco aktualizowany (ostatnio w czerwcu 2014 roku). Dokument ten określał m.in.: strukturę i organizację zespołu kryzysowego, zadania dotyczące zwalczania choroby zakaźnej zwierząt, wyznaczone dla poszczególnych członków zespołu kryzysowego, jednostek organizacyjnych i innych osób oraz podmiotów, a także plany szkoleń pracowników Inspekcji Weterynaryjnej oraz innych jednostek i podmiotów.

(dowód: akta kontroli str. 94-95)

1.6. Od stycznia do września 2014 r. wydatki Inspektoratu na realizację Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁷ wyniosły 348.523 zł i zostały przeznaczone na sfinansowanie kosztów:

- wykonania analiz (badań laboratoryjnych) – 298.126 zł,
- pobrania próbek – 30.568 zł, w tym koszt dostarczenia i przechowywania dzików odstrzelonych do badań (19.950 zł) i dojazdów – 5.112 zł,
- czyszczenia i dezynfekcji (głównie miejsc pobierania próbek) – 19.567 zł,
- wydruku ulotek informacyjnych – 262 zł.

Analiza losowo wybranych wydatków w kwocie 51.264 zł (14,7 % poniesionych) wykazała, że zrealizowano je celowo i oszczędnie, prawidłowo zaliczono do poszczególnych kategorii ustalonych Programem oraz ujęto w księgach rachunkowych Inspektoratu.

(dowód: akta kontroli str. 96-124)

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

*Uwagi dotyczące
badanej działalności*

NIK zwraca uwagę, że w rejestrze podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, PIW nie ujął danych o podmiotach utrzymujących trzodę chlewną, w celu umieszczeniu ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt. Dane w tym zakresie PIW gromadził w bazie danych Vetlink. (dowód: akta kontroli str. 36)

W wyjaśnieniu PLW podał, że dane o podmiotach nadzorowanych utrzymujących zwierzęta gospodarskie PIW posiada z rejestru prowadzonego przez ARiMR. Ponadto w związku z monitorowaniem choroby Aujeszkiego posiadamy dane o każdym gospodarstwie utrzymującym świnie. Raz w roku takie gospodarstwo jest kontrolowane, pobierana jest krew, a uzyskane dane są wprowadzane do programu Vetlink (osobno dla każdego gospodarstwa). (dowód: akta kontroli str. 24-31)

Zgodnie z art. 11 ust. 1 w związku z art. 1 pkt 1 lit n ustawy z 11 marca 2004 r., powiatowy lekarz weterynarii prowadzi rejestr podmiotów prowadzących działalność nadzorowaną, w tym podmiotów utrzymujących świnie, w celu umieszczeniu ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt, lub od tych zwierząt.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność podejmowaną w celu zabezpieczenia powiatu białostockiego przed wystąpieniem ASF.

¹⁶ Zatwierdzony przez PWLW 24 listopada 2010 r.

¹⁷ Program został wprowadzony do realizacji zaleceniem GLW z 15 stycznia 2014 r. (wersja Programu Rev.4-13.012014) i zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2014 r. w sprawie wprowadzenia programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń oraz poszerzenie wiedzy na temat ryzyka wystąpienia tej choroby na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2014 r. poz. 996), zwany dalej „Programem na 2014 rok”.

Opis stanu
faktycznego

2. Działania PLW w Białymstoku po stwierdzeniu wirusa ASF na terenie Polski

2.1. PLW na bieżąco prowadził akcję informacyjną o zagrożeniu spowodowanym wirusem ASF:

- 18 lutego 2014 r. zwrócił się z prośbą do wszystkich wójtów i burmistrzów powiatu białostockiego o przekazanie sołtysom i rolnikom indywidualnym informacji, iż od 9 sierpnia 2014 r. na terenie powiatu: 1/ obowiązuje zakaz uboju świń na użytek własny, 2/ obowiązuje zakaz wyprowadzania zwłok padłych świń do zakładów utylizacyjnych bez wcześniejszego powiadomienia o padnięciu PLW w Białymstoku, 3/ nakazuje się trzymanie świń w zamkniętych pomieszczeniach gospodarskich, 4/ nakazuje się wyłożenie mat dezynfekcyjnych w liczbie zapewniającej zabezpieczenie wejść do pomieszczeń, w których utrzymywane są świnię, 5/ nakazuje się bieżące poddawanie oczyszczaniu i dezynfekcji narzędzi oraz sprzętów wykorzystywanych do obsługi świń, 6/ nakazuje się zabezpieczenie pasz przed dostępem zwierząt wolno żyjących. Ponadto poinformowano, iż należy zgłaszać do PIW o każdym przypadku znalezienia padłego dzika, zaś każde przemieszczenie świń z terenu powiatu musi być zaopatrzone w świadectwo zdrowia wystawione przez organ Inspekcji Weterynaryjnej.
- 20 lutego 2014 r. zawiadomił wszystkich burmistrzów i wójtów powiatu białostockiego, że na stronie internetowej PIW umieszczone są materiały szkoleniowe dla hodowców świń dotyczące ASF.
- 16 lipca 2014 r. przesłał do Urzędów Miejskich w Czarnej Białostockiej, Michałowie, Supraślu i Wasilkowie oraz Urzędowi Gminy w Gródku informacje na temat ASF, w celu ich wykorzystania przez hodowców świń.
- 27 sierpnia 2014 r. przesłał do wszystkich gmin powiatu białostockiego informacje dotyczące zgłaszania i pobierania prób od padłych świń i dzików w związku z ASF.

(dowód: akta kontroli str. 125-144)

2.2. Ustalenia ilości stad i świń utrzymywanych w obszarze objętym ograniczeniami PIW dokonał korzystając z danych SIRZ oraz w trakcie ośmiu perlustracji:

- W związku z realizacją zaleceń GLW z 21 lutego 2014 r., od 25 lutego do 17 marca 2014 r. pracownicy Inspektoratu (dwóch z 12) i urzędowi lekarze weterynarii (sześciu z 27, z którymi 31 grudnia 2013 r. PLW zawarł stosowne umowy), przeprowadzili spis gospodarstw utrzymujących świnię. Skontrolowano 2.564 stada, z których 2.292 były puste, zaś w 272 stadach pełnych znajdowało się łącznie 2.493 świń (1.187 na terenie gminy Zabłudów, 689 na terenie gminy Czarna Białostocka, 438 na terenie gminy Michałowo, 168 na terenie gminy Gródek i 11 na terenie gminy Supraśl). Analiza 92 gospodarstw leżących na terenie objętym perlustracją (z obszaru zapowietrzonego i zagrożonego, w którym wybito wszystkie świnię) wykazała, że:
 - do 79 gospodarstw dotarł urzędowy lekarz weterynarii i dokonał spisu świń bądź przyjął oświadczenie (od 16 właścicieli gospodarstw) o nieposiadaniu trzody chlewnej, zaś w pozostałych 13 gospodarstwach (14%) spisu nie przeprowadzono (problem ten szczegółowo opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”),
 - w dwóch przypadkach pod tym samym adresem mieściła się druga siedziba stada, o której urzędowego lekarza weterynarii nie poinformowano (gospodarstwa te nie były zarejestrowane w SIRZ).
- W wyniku stwierdzenia trzeciego i czwartego przypadku ASF (w Rudakach i Łosinianach), od 29 maja do 10 czerwca 2014 r. skontrolowano 10 miejscowości w gminie Gródek (w promieniu do 10 km od ognisk ASF), w których stwierdzono 110 stad, lecz wszystkie puste (bez świń).
- Od 4 lipca do 8 lipca 2014 r. przeprowadzono perlustrację w promieniu do 3 km od pierwszego przypadku ASF u dzika znalezionego w powiecie białostockim (objęto osiem miejscowości, nie stwierdzono świń).
- Od 8 lipca do 10 lipca 2014 r. przeprowadzono perlustrację w promieniu 3 km od trzeciego przypadku ASF u dzika w powiecie białostockim (objęto cztery miejscowości, 15 gospodarstw, w których znajdowały się 63 świnię; od 54 z nich

pobrano krew do badań – wynik negatywny; od pozostałych dziewięciu nie pobierano krwi ze względu na wiek prosiąt).

- Od 14 do 26 lipca 2014 r. przeprowadzono perlustrację dodatkową w stadach pustych, poprzedzającą wybiecie świń w obszarze zapowietrzonym pierwszego ogniska ASF (łącznie sprawdzono 347 gospodarstw, z tego w 23 znajdowało się 109 świń).
- Od 1 do 3 sierpnia 2014 r. przeprowadzono perlustrację w obszarze zagrożonym pierwszego ogniska ASF (sprawdzono 49 gospodarstw, w których znajdowało się 171 świń).
- Od 9 do 18 sierpnia 2014 r. przeprowadzono perlustrację obszaru zapowietrzonego i zagrożonego drugiego ogniska ASF (sprawdzono 19 gospodarstw, w których znajdowały się 43 świnię).
- Od 13 do 14 października 2014 r. przeprowadzono perlustrację po stwierdzeniu dwunastego przypadku ASF u dzika w powiecie białostockim.

(dowód: akta kontroli str. 145-165)

2.3. Zgodnie z zaleceniem GLW z 28 maja 2014 r., Inspektorat od 17 czerwca do 23 lipca 2014 r. przeprowadził (przy wykorzystaniu listy kontrolnej SPIWET) kontrole w 36 z 465 (wg danych Vetlink) gospodarstw utrzymujących świnię na terenie gmin Gródek i Michałowo, w ramach realizacji Polskiego planu środków podjętych w celu zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików na obszarze objętym ograniczeniami i ochronnym¹⁸. Kontrole przeprowadzono m. in. w zakresie: 1/ kategoryzacji siedzib stad świń w zależności od analizy ryzyka, wielkości stada i poziomu bioasekuracji w celu ustalenia częstotliwości wykonywania kontroli, 2/ nadzoru klinicznego nad świnią, 3/ przestrzegania wymogów w zakresie bioasekuracji. Analiza 21 protokołów z kontroli gospodarstw trzody chlewnej wykazała, że:

- w jednym (z 21) gospodarstwie nie stwierdzono żadnych nieprawidłowości,
- w 18 gospodarstwach stwierdzono brak mat dezynfekcyjnych i środków odkażających,
- w 12 gospodarstwach świnię poddano badaniu klinicznemu z pomiarem wewnętrznej ciepłoty ciała.

PIW realizował ustalenia Polskiego planu środków podjętych w celu zwalczania afrykańskiego pomoru świń u dzików na obszarach objętych ograniczeniami i ochronnym, między innymi poprzez:

- monitorowanie prowadzenia uboju gospodarczego, poprzez badania poubojowe, a od 1 sierpnia 2014 r. także przed ubojowe i pobranie próbek do badań laboratoryjnych od 34 świń zgłoszonych do uboju gospodarczego z obszaru objętego ograniczeniami,
- prowadzenie działań ustalonych zasadami nadzoru weterynaryjnego i planem w odniesieniu do dzików, na obszarze objętym ograniczeniami i ochronnym powiatu białostockiego, w tym:
 - bieżące nadzorowanie przechowywania zastrzelonych dzików w 10 chłodniach uruchomionych w dwóch Nadleśnictwach (Supraśl i Nowa Rutka), siedmiu kołach łowieckich¹⁹ i Podlaskim Przedsiębiorstwie Mięsnym (Punkt Skupu Dzikizny w Białymstoku),
 - bieżące pobieranie od dzików próbek do badań (próbki wysyłano na ogół w poniedziałki i czwartki, a w razie konieczności także we wtorki i środy),
 - wyrażanie zgody na przeprowadzenie polowań indywidualnych (18 kołom łowieckim wydano łącznie 54 takie zgody),
 - nakazanie od 25 lipca 2014 r. zabijania dzików i ich utylizacji (do 30 września 2014 r. zastrzelono 308 dzików).

(dowód: akta kontroli str. 166-210)

2.4. W związku z wykonywaniem obowiązków w zakresie nadzoru nad identyfikacją i rejestracją trzody chlewnej, określonych w § 2 ust. 1 pkt 3-5 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2010 r. w sprawie wykonywania nadzoru w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt, współpracy organów Inspekcji Weterynaryjnej,

¹⁸ Plan zatwierdzony Decyzją Wykonawczą Komisji z dnia 7 lipca 2014 r. (Dz.U. UE L 2014.200.21).

¹⁹ „Żbik” w Folwarkach Wielkich, „Jenot” w Nowej Woli, „Leśnik” w Studziankach, „Bór” w Walilach, „Cietrzew” w Walilach Stacji, „Las” w Kopcach i „Brzask” w Pietkowie.

Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz podmiotów prowadzących rejestry koniowatych, a także dokonywania zmian w rejestrze zwierząt gospodarskich oznakowanych, rejestrach koniowatych i centralnej bazie danych koniowatych²⁰, od stycznia do końca września 2014 roku pracownicy Inspektoratu:

- wprowadzili do SIRZ dane z 10 kontroli przestrzegania wymogów wzajemnej zgodności w siedzibach stad trzody chlewnej (wszystkich zleconych PIW przez ARiMR na 2014 rok),
- porównywali dane uzyskane w wyniku kontroli przeprowadzanych na potrzeby programu zwalczania i monitorowania u świń choroby Aujeszkiego z danymi zgromadzonymi w SIRZ, lecz nie przesyłali ARiMR wniosków o dokonanie korekt lub uzupełnień danych w SIRZ lub protokołów z wykonanych czynności kontrolnych w przypadku rozbieżności wykazanych w pkt 1.3 wystąpienia, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia pokontrolnego, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”,
- na wniosek ARiMR, przekazali (2 kwietnia 2014 r.) dane o liczbie świń występujących w pięciu gminach powiatu białostockiego (Czarna Białostocka, Gródek, Michałowo, Supraśl i Zabłudów), pozyskane w wyniku pierwszej perlustracji, przeprowadzonej od 25 lutego do 17 marca 2014 r. W dniu 28 października 2014 r. PIW przekazał natomiast ARiMR szczegółowe dane o wynikach ośmiu perlustracji przeprowadzonych od 25 lutego do 14 października 2014 r., w tym m.in. siedmiu zakończonych do 18 sierpnia 2014 r. (szerzej na temat perlustracji napisano w pkt 2.2 niniejszego wystąpienia). (dowód: akta kontroli str. 211-220)

2.5. Inspektorat w większości wywiązał się z obowiązków określonych w rozporządzeniu z 26 lutego 2014 r. i rozporządzeniu z 31 marca 2014 r.:

- Do 30 września 2014 r. PLW nie wyrażał zgody na wprowadzenie świń do stad znajdujących się na obszarze objętym ograniczeniami.
- Od 10 (data wydania pierwszego pozwolenia) do 30 marca 2014 r. PLW wydał osiem pisemnych zezwoleń na przemieszczenie 346 świń, w tym:
 - 10 i 27 marca 2014 r. dwa pozwolenia na przemieszczenie 29 świń w obszarze objętym ograniczeniami,
 - od 10 marca do 30 marca 2014 r. sześć pozwoleń na przemieszczenie 317 świń poza obszar objęty ograniczeniami.

Analiza prawidłowości wydania ośmiu pozwoleń na przemieszczenie świń wykazała, że:

- wydano je w formie pisemnej,
- przed wydaniem pięciu pozwoleń na przemieszczenie świń, PLW mailem poinformował powiatowego lekarza weterynarii właściwego ze względu na miejsce przeznaczenia świń o zamiarze ich przemieszczenia na jego teren, a pozostałe trzy pozwolenia dotyczyły przemieszczania świń w tym samym powiecie,
- w czterech przypadkach, przed sporządzeniem świadectwa zdrowia świń, urzędowy lekarz weterynarii wykonał badania kliniczne,
- w sześciu przypadkach wystawiono świadectwa zdrowia na przemieszczenie 206 świń, zaś pozostałych dwóch przypadkach nie wystawiono świadectw na przemieszczenie 140 świń, gdyż przemieszczenia nastąpiły 7 kwietnia 2014 r., tj. gdy gmina Zabłudów była poza obszarem objętym ograniczeniami²¹).

(dowód: akta kontroli str. 221-222)

- Od 11 kwietnia do 30 września 2014 r. wystawionych zostało 27 świadectw zdrowia na przemieszczenia 475 świń poza obszar objęty ograniczeniami (w tym okresie nie wydawano zezwoleń na przemieszczenie świń w obszarze objętym ograniczeniami). Analiza prawidłowości ich wydania wykazała, że:
 - we wszystkich przypadkach (przed przemieszczeniem) od świń w stadzie pobrano próbki krwi do badań laboratoryjnych w kierunku ASF, a liczba pobranych próbek była zgodna z Tabelą Nr 1 do wytycznych GLW z 31 marca 2014 r.;

²⁰ Dz. U. Nr 64, poz. 400 ze zm. Rozporządzenie zwane dalej „rozporządzeniem z 18 marca 2010 r.”

²¹ Gmina Zabłudów znajdowała się w obszarze objętym ograniczeniami w okresie od 26 lutego do 30 marca 2014 r.

- we wszystkich przypadkach, stosownie do § 4 ust. 2 pkt 1 lit. a rozporządzenia z 31 marca 2014 r., w terminie do 15 dni od uzyskania ujemnego wyniku badania laboratoryjnego świnie zostały przemieszczone;
 - we wszystkich przypadkach świadectwa wydano na drukach wg wzoru określonego załącznikiem nr 2A do wytycznych GLW z dnia 31 marca 2014 r.;
 - w 16 przypadkach świadectwa zdrowia (wystawione przez urzędowych lekarzy weterynarii) zawierały wszystkie elementy wymienione w § 6 rozporządzenia z 31 marca 2014 r. (dowód: akta kontroli str. 223-225)
- Monitorował padnięcia świń zgłoszone przez posiadaczy tych zwierząt. Przy czym dane PIW o padłych świnich znacznie odbiegały od danych ARiMR, co omówiono w pkt 2.6 niniejszego wystąpienia).

Z porównania przez NIK danych PIW i otrzymywanych z ARiMR dziewięciu²² informacji o zaewidencjonowanych w SIRZ zgłoszeniach przemieszczeń świń z powiatu białostockiego, wynika że bez stosownych dokumentów (świadectw zdrowia, pozwoleń) przemieszczono 17 świń z obszaru objętego ograniczeniami. I tak:

- z gospodarstwa nr PL031814862 (w Brzozówce Koronnej, gm. Czarna Białostocka) bez zgody PIW sprzedano sześć świń (w systemie SIRZ zdarzenia te zarejestrowano jako sprzedaż jednej świni w dniach: 5 /dwa zgłoszenia/, 8, 12, 14 kwietnia 2014 r. i 11 czerwca 2014 r.),
- z gospodarstwa nr PL032738765 (w miejscowości Lepsze, gm. Michałowo) bez zgody PIW sprzedano osiem świń (w systemie SIRZ zdarzenia te zarejestrowano, jako: sprzedaż jednej świni – 3, 5, 19, 20, 21, 22, 23 i 24 lipca 2014 r.),
- z gospodarstwa nr PL036803421 w Supraślu sprzedano 22 maja 2014 r. trzy świny do gospodarstwa w Szamotułach (poza obszar objęty ograniczeniami). Informacje o tym przemieszczeniu Inspektorat otrzymał 23 czerwca 2014 r. od Kierownika Biura Powiatowego ARiMR w Szamotułach, gdyż w Biurze Powiatowym ARiMR w Białymstoku nie zgłoszono tego przemieszczenia (w SIRZ nie zarejestrowano żadnych zdarzeń). (dowód: akta kontroli str. 287-293)

PLW wyjaśnił, że: „nie dysponował i nie dysponuje odpowiednim zasobem personelu, który byłby w stanie przeanalizować informacje o zaewidencjonowanych przemieszczeniach ze względu na długotrwałość tego procesu i jednocześnie realizowanie codziennych zadań Inspekcji Weterynaryjnej w zakresie sprawowanego nadzoru. Samo sprawdzenie na podstawie wyrywkowej informacji przeprowadzone w dniu 7 listopada 2014 r. pod kątem obszarów, na których dokonywano uboju/przemieszczeń zajęło ponad 45 minut bez weryfikacji informacji o ilości zwierząt czy też sprawdzenia statusu epizootycznego stada (z którego pochodziło, do którego zostało przemieszczone). Przetworzenie informacji przekazywanych w takiej formie PLW wymaga znacznego nakładu pracy i czasu i wymagałoby oddelegowania pracownika do ich analizowania. Ponadto PLW nie może odpowiadać za niedopełnienie obowiązków leżących po stronie posiadacza zwierząt, czy to sprzedającego czy nabywającego zwierzęta”. (dowód: akta kontroli str. 297-301)

W ww. przypadkach posiadacze świń nie wywiązywali się z obowiązków określonych w § 5 rozporządzenia z 31 marca 2014 r. w zakresie informowania urzędowych lekarzy weterynarii o każdym przypadku przemieszczenia świń. W ocenie NIK, brak możliwości przeprowadzania przez PIW badań klinicznych przemieszczanych świń wpływał na nieszczelność systemu przeciwdziałania rozprzestrzenieniu się ASF w Polsce.

2.6. Inspektorat częściowo realizował ustalenia Programu na 2014 rok, m.in. poprzez pobieranie prób do badań laboratoryjnych, które przesyłano do Zakładu Chorób Świń Państwowego Instytutu Weterynaryjnego Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach, od:

- 12 padłych świń, u których nie można było wykluczyć ASF,

²² z 18, 24 i 30 kwietnia, 18, 23, 24 czerwca, 10 lipca i 22 sierpnia 2014 r. Łącznie do PIW wpłynęły 432 informacje o zaewidencjonowanych w SIRZ zgłoszeniach padnięć, przemieszczeń oraz ubojach świń.

- wszystkich 34 świń poddanych ubojowi na użytek własny (tzw. ubój gospodarczy), które od 6 sierpnia do 3 października 2014 r. zgłoszone zostały PIW z obszaru objętego ograniczeniami,
- wszystkich 1.161 dzików zastrzelonych i wszystkich 74 dzików martwych²³.

Monitorowano też padnięcia świń zgłoszone przez posiadaczy tych zwierząt oraz o których poinformowała ARiMR. Od 1 stycznia do 31 października 2014 r. w rejestrze odnotowano 199 padłych świń. Dane PIW o padłych świnich znacznie odbiegały jednak od danych ARiMR, według których od 23 stycznia do 2 października 2014 r. na obszarze objętym ograniczeniami i ochronnym padły 462 świnie (ponad dwukrotnie więcej od zarejestrowanych w PIW). Na przykład:

- wg danych ARiMR, w gospodarstwie PL067065276 w dniu 7 lipca 2014 r. padło 10 z 12 świń (83,3%),
- wg danych ARiMR, w gospodarstwie PL024608234 w dniu 21 lipca 2014 r. padło sześć z 12 świń (50,0 %),
- wg danych ARiMR, w gospodarstwie PL058029745 w dniu 19 sierpnia 2014 r. padły cztery z 14 świń (28,6 %). (dowód: akta kontroli str. 98, 226-286, 302-330)

W ww. przypadkach posiadacze świń nie wywiązywali się z określonych w § 5 ust. 2 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r. i § 15 ust. 2 rozporządzenia z 31 marca 2014 r. w obowiązków, dotyczących informowania urzędowych lekarzy weterynarii o każdym przypadku padnięcia świnia oraz naruszali obowiązki związane z identyfikacją i rejestracją trzody chlewnej. Dotyczyło to między innymi:

- braku wiedzy o padnięciu 266 świń, co uniemożliwiało przeprowadzenie badania klinicznego celem wykluczenia zarażenia świń wirusem ASF,
- właścicieli 83 z 92 analizowanych gospodarstw, w których znajdowało się od dwóch do 14 szt. (łącznie 314 szt.) niezarejestrowanej i nieoznaczonej trzody chlewnej. (dowód: akta kontroli str. 151-165, 270-286)

W ocenie NIK, brak możliwości przeprowadzania przez PIW badań klinicznych świń oraz brak wiedzy o niezarejestrowanej i nieoznaczonej trzodzie chlewnej wpływał na nieszczelność systemu przeciwdziałania rozprzestrzenieniu się ASF w Polsce.

W wyjaśnieniu PLW podał, że: „informowano władze podległych gmin o zakazie wyprowadzania zwłok padłych świń do zakładów utylizacyjnych bez wcześniejszego powiadomienia o padnięciu PLW. Ponadto zostały rozpropagowane ulotki informacyjne, a odpowiednio przygotowani i przeszkoleni wyznaczeni urzędowi lekarze weterynarii informowali właścicieli gospodarstw o konieczności zgłaszania padłych świń. PLW informuje, że otrzymał informację w tej sprawie jedynie od ARiMR, po fakcie odbioru zwłok zwierząt przez firmę utylizacyjną, a przepisy rozporządzeń, jak również rozdział 10 ustawy z 11 marca 2004 r., nie przewidują sankcji możliwych do zastosowania przez PLW za brak ww. zgłoszenia dokonanego przez właściciela zwierząt. Redakcja ww. przepisów rozporządzeń nie dała podstaw aby uznać, w rozumieniu art. 78 pkt 4 ustawy z 11 marca 2004 r., że obowiązek powiadomienia PLW stanowi nakaz. O obowiązkach posiadaczy świń związanych z rejestracją i identyfikacją trzody chlewnej pouczali wyznaczeni urzędowi lekarze weterynarii w trakcie przeprowadzania czynności kontrolnych, informacje te są również zamieszczane na stronie PLW, a PLW przy dużym obciążeniu obowiązkami związanymi ze zwalczaniem ASF, nie dysponuje wystarczającymi zasobami kadrowymi aby osobiście lub w formie pisemnej informować i dyscyplinować każdego posiadacza świń nie dopełniającego ww. obowiązków”. (dowód: akta kontroli str. 294-296)

²³ Od 1 stycznia do 30 września 2014 r. odstrzelono i przebadano metodą PCR 1.161 dzików, zaś wykazano na fakturach do opłaty 978 szt. Powstała różnica 183 szt. badań wynikała z tego, iż Zakład Chorób Świń PIW w Puławach kumuluje próbki krwi od dzików.

2.7. Od 17 lutego (pierwszy przypadek ASF u dzików w Polsce) do 30 września 2014 r. badaniami laboratoryjnymi w kierunku wykrycia ASF PIW objął 42 gospodarstwa, w tym 40 w obszarze objętym ograniczeniami i dwa w obszarze ochronnym. Przeprowadzono łącznie 1.473 badania laboratoryjne (1.267 na obszarze objętym ograniczeniami i 206 na obszarze ochronnym), z tego:

- 605 badań w stadach świń (602 na obszarze objętym ograniczeniami i trzy na obszarze ochronnym),
- 868 badań u dzików (665 na obszarze objętym ograniczeniami i 203 na obszarze ochronnym).

W okresie tym koszty badań laboratoryjnych i utylizacji wyniosły 392.609 zł, w tym:

- 118.408 zł koszty badań pobranych próbek w stadach świń²⁴ i 82.711 zł koszty utylizacji świń padłych i poddanych ubojowi lub zabitych,
- 187.890 zł koszty badań pobranych próbek od dzików²⁵ i 3.600 zł koszty utylizacji tusz dzików, u których stwierdzono obecność wirusa ASF. (dowód: akta kontroli str. 331-332)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Inspektorat nieprawidłowo realizował obowiązki określone w § 2 ust. 1 pkt. 3-5 rozporządzenia z dnia 18 marca 2010 r., gdyż mimo posiadania odmiennych danych o liczbie stad i świń od ujętych w SIRZ, nie przysyłał ARiMR wniosków o dokonanie korekt lub uzupełnień danych w tym systemie albo protokołów z wykonanych czynności kontrolnych. Dopiero 28 października 2014 r. (w trakcie kontroli NIK) PIW przekazał ARiMR szczegółowe dane o wynikach siedmiu perlustracji przeprowadzonych od 25 lutego do 18 sierpnia 2014 r. i 36 kontroli gospodarstw trzody chlewnej (wg listy SPIWET) przeprowadzonych do 17 czerwca do 23 lipca 2014 roku.

(dowód: akta kontroli str. 219-220)

PLW wyjaśnił, że w czasie zwalczania ASF w pierwszej kolejności wykonywano czynności większej wagi. Zgłoszenie do ARiMR o nieprawidłowościach dotyczących liczby utrzymywanych zwierząt stwierdzonych w czasie perlustracji zostało złożone w trakcie kontroli NIK".

(dowód: akta kontroli str. 24-31)

2. W 13 z 92 analizowanych gospodarstw (14%) nie przeprowadzono perlustracji.

(dowód: akta kontroli str. 151-165)

W wyjaśnieniu PLW podał, że: *przyczyną braku przeprowadzenia perlustracji była nieobecność właściciela – mimo pozostawienia informacji o perlustracji oraz wielokrotnych wizyt lekarza odwiedzającego dane gospodarstwo.*

(dowód: akta kontroli str. 297-301)

NIK zauważył, że w ww. przypadkach PIW nie posiadał dokumentów potwierdzających dotarcie do tych gospodarstw.

3. Dwadzieścia (z 21 analizowanych) protokołów (sporządzonych w formie listy kontrolnej SPIWET) z kontroli gospodarstw trzody chlewnej w obszarze objętym ograniczeniami wypełniono nierzetelnie, podając błędne dane bądź nie podając żadnych informacji:

- w pięciu protokołach zaznaczono, że do gospodarstwa wprowadzone zostały świny *prawidłowo oznakowane*, mimo iż w protokołach z szacowania zwierząt, zabicia zwierząt i przekazania materiału zakaźnego do unieszkodliwienia z 5 sierpnia 2014 r. (sporządzonych trzy tygodnie później) podano, że świny z tych gospodarstw nie są oznakowane,
- w 18 protokołach nie odnotowano części danych do oceny gospodarstwa w zakresie spełniania wymagań bioasekuracji (np. w sześciu protokołach nie odniesiono się do pytania: *Czy posiadacz świń informuje urzędowego lekarza weterynarii o każdym padnięciu świni w gospodarstwie*),

²⁴ 117.862 zł z obszaru objętego ograniczeniami i 546 zł z obszaru ochronnego.

²⁵ 134.662 zł z obszaru objętego ograniczeniami i 53.228 zł z obszaru ochronnego.

- w 19 protokołach nie dokonano kwalifikacji gospodarstwa ze względu na poziom bioasekuracji, zaś w jednym dokonano takiej kwalifikacji (wpisując kategorię I), mimo iż gospodarstwo nie spełniało podstawowych wymagań bioasekuracji (nie posiadało spisu świń i mat dezynfekcyjnych, a także nie odkażało oraz nie czyściło sprzętu i narzędzi wykorzystywanych do obsługi świń),
- w dziewięciu protokołach nie podano informacji, czy świnię poddano badaniu klinicznemu z pomiarem wewnętrznej ciepłoty ciała.

(dowód: akta kontroli str. 169-185)

PLW wyjaśnił, że: w dniu kontroli zwierzęta były oznakowane, zwierzęta pochodziły z własnego chowu. W trakcie zabijania zwierząt w protokołach zabicia zwierząt stwierdzono brak oznakowania zwierząt, czy to za pomocą kolczyka czy też tatuażu. Protokoły te potwierdzają stan faktyczny w gospodarstwie jedynie na dzień zabicia zwierząt. Lekarz weterynarii wykonujący kolejną perlustrację w danym gospodarstwie nie ma ze sobą wcześniejszego protokołu, więc nie ma jak skonfrontować stanu zastanego w dniu kontroli ze stanem wcześniejszym. W myśl ustawy z 2 kwietnia 2004 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt obowiązek oznakowania zachodzi najpóźniej w dniu opuszczenia gospodarstwa przez zwierzęta. W zakresie informowania przez właściciela o każdym padnięciu świni w gospodarstwie, lekarz dokonujący perlustracji nie ma takiej wiedzy, zaś strona nie informuje go o takich sytuacjach czy też nie chce udzielić takiej informacji. Lekarz musi przyjąć słowa rolnika jako jego oświadczenie i takiego odznaczenia dokonuje w protokole, pod którym podpisuje się rolnik. Ponadto protokół kontroli SPIWET nie przewiduje kategorii „0”, w której można byłoby zaklasyfikować gospodarstwa, które nie spełniają wymagań dotyczących bioasekuracji. Brak takiej kategorii spowodował brak zaznaczenia możliwych do wyboru kategorii a w jednym przypadku zaznaczenie kategorii „1” jako najniższej z możliwych.

(dowód: akta kontroli str. 297-301)

4. W 13 z 27 świadectw zdrowia urzędowi lekarze weterynarii nie zamieścili niektórych elementów wymienionych w § 6 rozporządzenia z 31 marca 2014 r., bowiem:
 - dwa świadectwa zostały wydane na drukach nieobowiązujących (druki te nie zawierały poświadczenia spełniania przez świnię wymagań zdrowotnych określonych w przepisach o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczania chorób zakaźnych zwierząt oraz poświadczenia spełniania wymogu, o którym mowa w § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 31 marca 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem u dzików afrykańskiego pomoru świń w przypadku świń przemieszczanych z obszaru objętego ograniczeniami poza ten obszar do miejsca położonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej),
 - w 11 świadectwach wystawiający je lekarze nie wpisali numeru plomby weterynaryjnej nakładanej na środek transportu, czym naruszono § 6 ust. 3 pkt 2 rozporządzenia z 31 marca 2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 223-225)

W wyjaśnieniu PLW podał, że: brak nr plomby w świadectwach zdrowia dla świń przemieszczanych z obszaru objętego ograniczeniami wynika z kolejności podejmowanych działań – lekarz wypisał świadectwo, a następnie szedł do samochodu założyć plombę i nie wpisał jej już w świadectwie, które przekazał właścicielowi/kierowcy. Przypadki te miały miejsce przy pierwszych przemieszczaniach świń z obszaru objętego ograniczeniami. Z uwagi na dynamikę zmian we wzorach, wytycznych oraz przepisach w związku z ASF, urzędowi lekarze weterynarii byli na bieżąco informowani i instruowani przez pracowników Inspektoratu w jaki sposób wypełnić świadectwo, a także inne dokumenty związane z ASF. Informacje te były przekazywane ustnie w trakcie rozmów telefonicznych, bądź też w momencie przekazywania im bloczków świadectw. Po stwierdzeniu pomyłki przy wystawianiu świadectw urzędowi lekarze weterynarii otrzymali ustne upomnienie o konieczności skrupulatnego wypełniania dokumentów.

(dowód: akta kontroli str. 24-31)

5. W dwóch świadectwach zdrowia brak było poświadczenia przez urzędowego lekarza weterynarii spełniania przez świnię wymagań zdrowotnych, czym naruszono § 1 ust. 3 pkt 8 rozporządzenia z 26 lutego 2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 221-222)

PLW wyjaśnił: „*odnośnie braku potwierdzenia wymagań zdrowotnych w dwóch świadectwach zdrowia, przy pierwszych przemieszczeniach stosowano wzory świadectw stosowane w ramach programu zwalczania i monitorowania choroby Aujeszkiego u świń. W tym okresie większość informacji była przekazywana drogą ustną, a ujednolicenie wytycznych Głównego Lekarza Weterynarii odnośnie stosowania niektórych przepisów rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 26 lutego 2014 r. w sprawie środków podejmowanych w związku z wystąpieniem ASF u dzików zostały przekazane 18 marca 2014 r., mogło się zdarzyć, iż w przypadkach, których dotyczą świadectwa wymienione w piśmie lekarz nie zrozumiał przekazywanych mu ustnie informacji*”.

(dowód: akta kontroli str. 297-301)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność PLW po stwierdzeniu wirusa ASF na terenie Polski.

3. Zwalczanie afrykańskiego pomoru świń w stadach świń

Opis stanu
faktycznego

3.1. W okresie objętym kontrolą na terenie powiatu białostockiego potwierdzono dwa ogniska ASF u trzody chlewnej:

- 23 lipca 2014 r. w miejscowości Zielona, gmina Gródek. Z przeprowadzonego przez PIW postępowania wyjaśniającego wynika, że 17 lipca 2014 r. w gospodarstwie padły trzy tuczniaki (zwłoki świń zostały zakopane w lesie obok domu przez właściciela). Następnie 18 lipca 2014 r. pozostałym pięciu świniom pomocy weterynaryjnej udzielał technik weterynarii w kierunku zatrucia pokarmowego. W wyniku padnięcia w tym dniu kolejnej świni, informację o zmianach w stanie zdrowia zgłosił on PLW. Przybyły w dniu 19 lipca 2014 r. lekarz wykonał sekcję padłej świni i pobrał próby do badań w kierunku ASF (badaniem klinicznym objęto pozostałe cztery sztuki). W związku z tym, iż 20 lipca 2014 r. nastąpiło padnięcie kolejnej świni (u której wcześniej stwierdzono podwyższoną ciepłotę ciała), następnego dnia wyznaczony lekarz weterynarii wykonał sekcję padłej świni i pobrał próbki do badań. W dniu 22 lipca 2014 r. PLW otrzymał informację telefoniczną o wysokim prawdopodobieństwie otrzymania wyniku dodatniego w kierunku ASF. Tego samego dnia PLW udał się do gospodarstwa i wobec zaistniałych okoliczności (świnie wykazywały osowiałość oraz podwyższoną temperaturę ciała), wydał ustną decyzję nakazującą zabicie świń, którą wykonano. W dniu 23 lipca 2014 r. otrzymano dodatni wynik na obecność w wysłanych próbkach wirusa ASF.
- 8 sierpnia 2014 r. w miejscowości Józefowo, gmina Gródek (w odległości ok. 13 km od pierwszego ogniska). Z postępowania wyjaśniającego wynika, że 5 sierpnia 2014 r. PLW otrzymał zgłoszenie od technika weterynarii z Gródka o chorej świni (brak apetytu i pragnienia, zaróżowiona skóra, podwyższona temperatura ciała). Tego samego dnia PLW udał się do gospodarstwa i przeprowadził badanie kliniczne świni (stwierdzono podejrzenie różycy i w tym kierunku zastosowano leczenie). Jednakże z uwagi na położenie gospodarstwa oraz ryzyko wystąpienia ASF poinformowano właściciela o zakazach i nakazach, spisano protokół dochodzenia epizootycznego, pozostawiono listę wejść i wyjść z poleceniem jej bieżącego uzupełniania i nakazano wyłożyć maty dezynfekcyjne. W dniu 6 sierpnia 2014 r. właściciel zgłosił telefonicznie brak poprawy zdrowia świni. W tym samym dniu wyznaczony urzędowy lekarz weterynarii udał się do gospodarstwa, przeprowadził badanie kliniczne (stwierdził dalszy brak apetytu i pragnienia, podwyższoną temperaturę ciała, zasinienie prawego ucha, chwiejny chód i niewielkie wybroczyny na łopatce). O wyniku poinformował PLW. Jeszcze tego samego dnia (ok. godz. 19) PLW udał się do gospodarstwa i wobec zaistniałych okoliczności wydał ustną decyzję nakazującą zabicie świni. Decyzję wykonano, przeprowadzono sekcję zwłok świni i pobrano próby do badań. W dniu 8 sierpnia 2014 r. otrzymano dodatni wynik na obecność w wysłanych próbkach wirusa ASF.

W obu przypadkach wykrycia ASF u świń przeprowadzono dochodzenie epizootyczne (odpowiednio 19, 21 i 23 lipca 2014 r. oraz 5, 6 i 9 sierpnia 2014 r.), w którym badano możliwe drogi przeniesienia wirusa na świnie. W wyniku tych dochodzeń ustalono, że:

- bliskie położenie gospodarstw „w sąsiedztwie kompleksów leśnych, informacje uzyskane od właścicieli stad o występowaniu dzików w okolicy oraz przebywanie domowników w obszarach występowania dzików, w tym w okęgach zapowietrzonym i zagrożonym wyznaczonych na podstawie uzyskania dodatnich wyników w kierunku ASF prób

pobrane od padłych w tym rejonie dzików, nasuwało podejrzenie przeniesienia choroby przez ludzi. Mając na uwadze niski poziom bioasekuracji tych gospodarstw źródłem zakażenia był prawdopodobnie wirus występujący w środowisku”;

- drugie ognisko choroby nie miało związku epizootycznego z pierwszym ogniskiem. Oba znajdowały się w obszarze objętym ograniczeniami, w którym stwierdzono wirusa ASF u padłych dzików, położone były w pobliżu kompleksów leśnych, w związku z czym zagrożenie przeniesienia choroby na świnie w obu przypadkach było zbliżone.

(dowód: akta kontroli str. 336-438)

W związku z wystąpieniem ASF u świń, 23 lipca 2014 r. PLW powołał Powiatowy Zespół Kryzysowy oraz trzy zespoły: 1/ zwalczania choroby, organizacji, nadzoru, kontroli, BHP i dobrostanu zwierząt, 2/ analizy zagrożeń i 3/ monitoringu.

(dowód: akta kontroli str. 334-335)

3.2. Zgodnie z art. 42 ust. 8 uozz, PLW bezzwłocznie poinformował PWLW o wystąpieniu obu ognisk ASF. Wszelkie decyzje podejmowane w związku z wystąpieniem ASF u świń, jak pisał PLW: *były konsultowane z PWLW, a o prowadzonych działaniach GLW za pośrednictwem WLW był informowany w codziennych raportach sporządzanych nawet dwukrotnie w ciągu dnia, jeśli zachodziła taka potrzeba. Na podstawie art. 44 ust 1 pkt 4 ustawy z 11 marca 2004 r. oraz § 3 ust. 4 rozporządzenia z 23 czerwca 2004 r., PLW podjął decyzję o likwidacji stad w promieniu 10 km od ogniska choroby jako element zwalczania choroby zakaźnej.*

(dowód: akta kontroli str. 24-31)

3.3. Po potwierdzeniu zarażenia świń wirusem ASF, PLW podjął niezwłoczne działania w celu ustalenia liczby gospodarstw i świń w obszarze zapowietrzonym (do 3 km wokół ogniska) i zagrożonym (do 10 km wokół ogniska).

W przypadku ogniska w miejscowości Zielona:

- 23 lipca 2014 r. PLW wydał decyzję, w której wyznaczył gospodarstwo w Zielonej za ognisko choroby zakaźnej zwierząt (ASF) oraz nakazującą zniszczenie ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego, pasz, ściółki oraz odchodów, przez ich utylizację;
- rozporządzeniem Nr 1/2014 z 24 lipca 2014 r.²⁶, PLW ustalił wokół ogniska choroby 3 km obszar zapowietrzony i 7 km obszar zagrożony, tj. stosownie do § 7 rozporządzenia z dnia 23 czerwca 2004 r.;
- 24 sierpnia 2014 r. – zgodnie z § 8 rozporządzenia z 23 czerwca 2004 r., tj. w terminie 7 dni od określenia obszaru zapowietrzonego – dokonano spisu gospodarstw, w których utrzymywane były świnie oraz przeprowadzono badanie kliniczne wszystkich tych świń (wg spisu w 23 gospodarstwach znajdowało się 98 świń);
- 25 lipca 2014 r. PLW wydał 23 decyzje o zabiciu 98 zwierząt w stadach znajdujących się w obszarze zapowietrzonym. W dniach 28-29 lipca 2014 r. zabito 109 świń (w jednym z gospodarstw znajdowało się 11 sztuk trzody chlewnej, z czego sześć znajdowało się na wybiegu w lesie – teren wybiegu ogrodzony był siatką), zaś ich zwłoki przekazano do utylizacji oraz oczyszczono i zdezynfekowano wszystkie gospodarstwa;
- 4 sierpnia 2014 r. PLW wydał 49 decyzji o zabiciu 171 świń w stadach znajdujących się w obszarze zagrożonym. W dniach 5-6 lipca 2014 r. zabito te świnie, a ich zwłoki przekazano do utylizacji oraz oczyszczono i zdezynfekowano wszystkie gospodarstwa;
- 7 sierpnia 2014 r. PLW wydał osiem decyzji przyznających odszkodowanie za 10 zabitych świń, w łącznej wysokości 8.645 zł (wyплаcone 12-14 sierpnia 2014 r.), którego wysokość została ustalona zgodnie z zasadami określonymi w art. 49 ust. 3 uozz;
- 15 września 2014 r. 64 właścicielom (którym nie przysługiwało odszkodowanie w myśl art. 49 ust. 7 pkt 1 uozz) wyплаcono nagrody za 265 zabitych świń, w łącznej wysokości 92.400 zł (wysokość nagród została ustalona przez PWLW).

Z kolei w ognisku w miejscowości Józefowo:

- 8 sierpnia 2014 r. PLW wydał decyzję, w której wyznaczył gospodarstwo w Józefowie za ognisko choroby zakaźnej zwierząt (ASF) oraz nakazującą zniszczenie ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego, pasz, ściółki oraz odchodów, przez ich utylizację,

²⁶ W sprawie zwalczania ASF na terenie powiatu białostockiego.

a Wojewoda Podlaski rozporządzeniem Nr 4/2014 określił wokół ogniska choroby 3 km obszar zapowietrzony i 7 km obszar zagrożony;

- 9 sierpnia 2014 r. dokonano perlustracji pięciu miejscowości leżących w obszarze zapowietrzonym – trzody chlewnej nie stwierdzono;
- 12-13 sierpnia 2014 r. w obszarze zagrożonym dokonano spisu gospodarstw, w których utrzymywane są świnię (wg spisu w 20 gospodarstwach znajdowały się 43 świnię);
- 13 i 18 sierpnia 2014 r. wydano 20 decyzji o zabiciu 43 świń w stadach znajdujących się w obszarze zagrożonym. W dniach 14-20 lipca 2014 r. zabito te świnię, a ich zwłoki przekazano do utylizacji oraz oczyszczono i zdezynfekowano wszystkie gospodarstwa;
- 18 sierpnia 2014 r. PLW wydał 12 decyzji przyznających odszkodowanie za 22 zabite świnię, w łącznej wysokości 10.349 zł (wyplacone 28 sierpnia 2014 r.), którego wysokość została ustalona zgodnie z zasadami określonymi w art. 49 ust. 3 uozz.;
- 15 września 2014 r. 11 właścicielom (którym nie przysługiwało odszkodowanie w myśl art. 49 ust. 7 pkt 1 uozz) wyplacono nagrody za zabite świnię, w łącznej wysokości 6.500 zł (wysokość nagród została ustalona przez PWLW).

(dowód: akta kontroli str. 151-165, 336-440, 452-479)

Do 23 lipca 2014 r. (pierwszy przypadek ASF u świni w Polsce) pracownicy PIW i urzędowi lekarze weterynarii nie kontrolowali pod kątem zabezpieczenia przed wirusem ASF żadnego z gospodarstw, w których stwierdzono zarażenie świń wirusem ASF. Ponadto żadne z 92 gospodarstw leżących w obszarze zapowietrzonym (do 3 km od ogniska) i zagrożonym (od 3 do 10 km od ogniska), w których zabito świnię, nie spełniało wymogów bioasekuracji (brak było mat i środków dezynfekcyjnych), co wynikało z kontroli PIW przeprowadzonych w czerwcu i lipcu 2014 r.

(dowód: akta kontroli str. 151-165)

3.3. W związku z wykonaniem nakazów zawartych w decyzjach PLW oraz przeprowadzeniem oczyszczenia i odkażeniem miejsc utrzymania chorych zwierząt, dwoma decyzjami z 14 października 2014 r. PLW uznał za wygasłe ogniska w miejscowości Zielona i Józefowo.

(dowód: akta kontroli str. 441-448)

Do zakończenia kontroli NIK, właściciele gospodarstw na obszarze zapowietrzonym i zagrożonym (którym zlikwidowano stada świń) nie zwracali się do PIW o zgodę na ponowne wprowadzenie świń do gospodarstw.

(dowód: akta kontroli str. 452)

3.4. PLW wydał 21 decyzji administracyjnych dla kół łowieckich, nakazujących zabicie (zgodnie z zatwierdzonymi planami) dzików oraz dostarczenie ich zwłok do dwóch chłodni („Cietrzew” Waliły Stacja lub „Brzask” Czarna Wieś Kościelna). Od 25 lipca do 30 września 2014 r. odstrzelono 308 dzików, w tym najwięcej w kole łowieckim „Cietrzew” (80 % planu). Z kolei myśliwi z kół łowieckich „Przepiórka” i „Tur” nie odstrzelili żadnego dzika. Odstrzelone dziki zostały zbadane w kierunku ASF (wyniki negatywne).

(dowód: akta kontroli str. 98, 187-195, 449-451)

3.5. PLW kontrolował realizację nakazów i zakazów określonych w rozporządzeniu nr 1 PLW i rozporządzeniu Wojewody Podlaskiego nr 4/2014. I tak:

a) w dniu 26 lipca 2014 r. przeprowadzono kontrolę prawidłowości oznakowania obszaru zapowietrzonego i zagrożonego, stwierdzając brak:

- tablic *Afrykański pomór świń – obszar zagrożony* na drodze nr 65 w okolicy miejscowości Wierobie,
- tablic oraz mat dezynfekcyjnych na wjeździe na obszar zapowietrzony w miejscowości Zubki,
- tablic oraz mat dezynfekcyjnych na wjeździe na teren zapowietrzony w miejscowości Wiejki;

b) w dniu 28 lipca 2014 r. przeprowadzono kontrolę obszaru zapowietrzonego, która wykazała:

- brak tablic *Afrykański Pomór Świń Obszar Zagrożony* na drodze nr 65 od strony miejscowości Stacja Waliły,

- rozrzucone maty na skrzyżowaniu dróg Bielewicz – Wiejki – Mieliszki (najprawdopodobniej przez szybko przejeżdżające samochody, co zostało poprawione),
 - nieprawidłową tablicę *Uwaga afrykański pomór świń obszar zagrożony*, zamiast *Afrykański Pomór Świń Obszar Zapowietrzony*, na granicy gmin Michałowo i Gródek;
- c) w dniu 12 sierpnia 2014 r. przeprowadzono kontrolę oznakowania części terenu zapowietrzonego oraz zagrożonego, w trakcie której ustalono:
- brak mat oraz oznakowania terenu na drodze z Grzybowców w kierunku Glejska (wjazd na teren obszaru zagrożonego),
 - brak oznakowania terenu na zjeździe z drogi Nr 65 w kierunku Glejska oraz na drodze Załuki – Waliły.

Z informacji przekazanych WIW wynika, że we wszystkich przypadkach poinformowano telefonicznie Wójta Gminy Gródek o ww. brakach.

(dowód: akta kontroli str. 360-361, 363-364 i 420)

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Inspektoratu na rzecz zwalczania ASF w stadach świń.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁷, wnosi o:

1. Uzupełnienie rejestru działalności nadzorowanej o dane dotyczące podmiotów utrzymujących świnię, w celu umieszczeniu ich na rynku lub produktów pochodzących z tych zwierząt albo od tych zwierząt.
2. Porównywanie danych o liczbie świń utrzymywanych w gospodarstwach ustalonych w trakcie przeprowadzonych kontroli z danymi zamieszczonymi w SIRZ, a w przypadku ich niezgodności – przesyłanie ARiMR wniosków o dokonanie korekt i protokołów z wykonanych czynności kontrolnych.
3. Rzetelne wypełnianie protokołów (w formie listy kontrolnej SPIWET) z kontroli gospodarstw trzody chlewnej.
4. Wyegzekwowanie od urzędowych lekarzy weterynarii wskazywania w świadectwach zdrowia numeru plomby weterynaryjnej nakładanej na środek transportu.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

*Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń*

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden kierownikowi jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

²⁷ Dz. U. z 2012 r., poz. 82, ze zm. Ustawa zwana dalej „ustawą o NIK”.

*Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków*

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 15 grudnia 2014 r.

Kontroler
Tomasz Pomian
główny specjalista kontroli państwowej

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
z up. WICEDYREKTOR
Robert Skwarko

.....
podpis

.....
podpis